

My děti neučíme, jen nesmyslně testujeme, míní univerzitní pedagog

20. dubna 2012 6:49

Názory univerzitního kantora Ondřeje Hausenblase zvoní: Zrušte detailní větný rozbor v češtině, je zbytečný. Školní testy jsou hloupé. Někteří jej kvůli tomu považují za extremistu. Ale on pouze říká, že místo biflování by měly děti své mateřštině hlavně rozumět. A vůbec všemu, co se ve škole učí.

Jak byste popsal největší slabinu školy 21. století? To, že děti - a pak i dospělí - mají problém takzvaně se vyžvejknout, prostě sdělit myšlenku. Buď ji nemají, nebo pro ni neumějí najít slova, nebo ta slova neumějí dát do souvislostí. Například Angličané dělají vzdělávání v mateřštině inteligentně. Už dávno se orientují nikoli na systém jazyka a jeho popis, ale na řeč. Na to, jak se lidé domlouvají. Ve všech předmětech se učí chápat to, co čtou, a souvisle se vyjadřovat. To se v našich školách tragicky netrénuje.

Je fakt, že moje dcera se mnoho látky do školy učí nazpaměť. Když ji nutím, aby mi to řekla svými slovy, odpoví: "Ale on (rozumí se učitel) to chce takhle." "On to chce takhle." Ano, to je pořád ještě důležitá věta našeho školství. A když dítě nutíte, aby to říkalo jinak, tak ho trápíte.

Co mi tedy poradíte? Když se to musí nadržet, tak mu asi musíte poradit, jak se to dělá. Ale s nadržеныmi vědomostmi nevystačí. Svět je totiž mnohem složitější, než byl. Na mnoho nově objevených souvislostí nestačíme, znají je jen specialisté. Chemie, fyzika, všechny obory se mění. A děti stále častěji odmítají informace, které jim nedávají smysl. Rodiče ani učitelé jim nepomohou, protože tomu sami nerozumějí. Takže přibývá lidí, já jim říkám odpírači vzdělání, které štve, jak je vše složité, a protože v tom nedosahují úspěchu, mají k tomu odpor.

O jakém věku se bavíme? O věku krátce poté, kdy dítě přijde do školy. Informací a poznatků je prostě moc. Ale i vzdělaným lidem se často stýská po jednodušším světě. A když to jinde nejde, snaží se to zjednodušit aspoň ve školství. To jsou ti příznivci prostoduchých testů, kteří říkají: Něco se přece testovat musí, něco musí vědět všichni.

Které testy máte na mysli? U nás skoro všechny. Zejména ty státní, které jsou vynucené.

Srovnávací testy jsou škodlivé

Například srovnávací testy žáků 5. a 9. tříd? Ty jsou nejen hloupé, ty jsou přímo škodlivé. Netestují vzdělanost, ale mechanické školní vědomosti nebo nacvičenost v luštění testů.

Například? Když necháte děti určovat různé gramatické kategorie nebo spočítat citoslovce v úryvku. Děti ve škole určují slovesné osoby a třídy, ale vědí vůbec, že první osoba znamená "já, který promlouvám" a druhá "ty, který mě posloucháš" a že já musím mluvit tak, abys ty pochopil, co říkám? Nebo děti jen bezmyšlenkovitě škatulkují? Z takových testů vzejdou jen statistická čísla vyhodnocená na počítačích a nikdo neví, co znamenají.

Řekněme, že srovnávají děti. Fajn, ale co to znamená?

Že jedno dítě toho umí víc, protože správně odpovědělo na víc otázek. Ale čeho umí víc? Těch blbinek? Nepodstatných, našprtaných věcí? Vždyť ani vzdělanci se dnes neshodují, co je vzdělanost. Zda je to vysoká našprtanost, řekněme pilnost, což bylo v době, kdy byl svět jednoduchý, opodstatněné. Chováme se stále jako primitivní národ, který si jen potřebuje roztrdit děti na úředníky, vojáky - a sluhy. To tu ale bylo v 18. století a dál to nemůže obstát. Vždyť co dostalo svět do 2. světové války a holokaustu? Bylo to nezvládnutí myšlenek, které lidé nedokázali prokouknout a podlehl demagogii.

To se stává dodnes, ne? Vždycky se to stává. Ale čím vzdělanější národ máte, tím menších pitomostí se dopustí. Ne všude po světě se schvalovala poprava Milady Horákové, ne všude se lidi ohnuli, když přišla cizí armáda, a ne všude jsou lidé tak zoufalí ze svobody jako u nás - nevědí, co se sebou, a nadávají, že dřív bylo líp. A přesto naši vzdělanci stále tvrdí, že je třeba roztrdit společnost podle toho, co si kdo pamatuje. Jenže bez myšlení nejsou vědomosti, jsou to jen třísky. Vědomosti se dají získati jinak než šprtáním.

Třeba? Třeba myšlenkovými operacemi, bez nichž si děti ty vědomosti stejně neuloží do paměti. Učitelé by měli dětem nejen něco říkat, ale měli by je opravdu učit. Dobří učitelé - a znám takové - proměnili vyučování, kam až to jde. Hodně s dětmi bádají, mluví, píšou a čtou - samozřejmě o vážných věcech.

A nedělají větné rozbory, které jste kritizoval a které byste zjednodušil... Pozor, já nechci nic zjednodušit, ale myslím, že výuka má mít blíž k podstatě dorozumívání. A k tomu, aby se děti v mateřštině dobře dorozuměly, větné rozbory ve školách fakt neslouží. Já je jako dítě miloval, ale byl jsem jeden jediný, všechny ostatní to otravovalo. Tradice popisných větných rozborů pochází z výuky latiny coby mrtvého jazyka, ale dřív se zároveň mnohem víc dbalo na rétoriku, bez níž by vás nikdo neposlouchal a nikdo by vám nerozuměl. Jen si vezměte, jak dnes vypadá třeba návod na vyplnění daní. To snad psali negramotní lidé. Naštěstí se potřeba ovládat mateřštinu pomalu vrací. Jenže to klade na učitele vysoké nároky.

Je potřeba do školství investovat a přitáhnout tak tvořivé lidi

Co se pro to dá či má udělat? Takový návrh asi nedojde sluchu u politické reprezentace, protože nedojde sluchu u voličů. Musí se obrovsky investovat do vzdělávání učitelů. A dostat do školství mnoho těch inteligentních a tvořivých.

To znamená dobře je zaplatit? Dobří a tvořiví učitelé nejsou ve školství kvůli penězům, to už by tam nebyli. U nás odboráři stávkují za zachování věkového

automatu. To je kulturní hanba. Získávat vyšší plat jenom stárnutím - co to je? To ať jdou dělat vrátného. Na prvním místě je potřeba, aby učitelé měli celoživotní perspektivu růstu ve své učitelské profesionalitě, a lepší plat ať z ní vyplývá.

Ještě k těm větným rozborům: vaši oponenti tvrdí, že jsou důležité při výuce cizích jazyků. Nesmysl, jazyku se nenaučíte popisem latinské mluvnické. Některé jazyky nemají vid, jiné nemají střední rod, mají více časů... K ovládnutí cizí řeči vám pramálo pomůže naučit se pár otravných termínů, které se navíc včeštině všechny pletou. Všechno je na "př-": přívlastek, předmět, příslovečné určení, přísudek, přístavek. Jak si to mají děti pamatovat, když je ta terminologie i výuka didakticky tak nedomyšlená? A lingvistů se na konferencích ještě poplácávají po ramenou, jak dobrou ji mají.

Chápu, že je dobré hodně číst. Všude však slyším stesky, že děti dnes nečtou. To není pravda. Děti čtou hodně, ale v jiných situacích, s jiným záměrem a na jiných médiích. A dokonce se přitom i učí, například při popisu strategické hry na internetu musí pochopit poměrně složitý odborný výklad pravidel.

Takže nemusím dceru nutit číst Jirásků? Nutit vůbec ne. Ale naučit ji číst ho, to ano. A přitom jí můžete ukázat, že spisovná čeština je našim kulturním jazykem, který nás drží pohromadě jak s minulostí, tak napříč celou vlastí. Mimochodem spousta učitelů dnes nemluví spisovně. Spousta učitelů ani nepíše na tabuli - možná se bojí, že by udělali chyby? A ještě jedna věc: je nepřístojné, aby si učitel cestou do školy v autobuse četl Blesk.

Není to trochu předpojaté? Ne. V soukromí ať si čte, co chce, ale veřejně nemá být s ničím takovým viděn, protože to říká o jeho inteligenčním profilu něco smutného. Bulvár nemá co dělat ve sborovnách a ředitelé by na to měli dbát. Osobně bych zavedl i kulturu oblékání ve školách a vykázal z nich pouliční módu. Ne povinně, ale po dohodě s rodiči. Třeba by to omezilo i tu velmi vulgární mluvu, která je patrná hlavně u děvčat.

Když byla řeč o tom, jak neumíme spisovně česky, všimla jsem si, kolik lidí, a to i vzdělaných, dnes dělá pravopisné chyby. I já je dělám. Je to dáno novými kanály komunikace a jejich rychlostí. Když píšete SMS, je nepohodlné vracet se šipkou zpátky, vidíte. Proto by ve škole měla být povinnou součástí každého psaného projevu korektura. Vždycky se ptám učitelů: Když děti odevzdávají práci, musely projít korektornou? Mají v zadní lavici příručky, kde si povinně zkontrolují to, co napsaly?

Jako že použijí nápovědu? No jistě, tak to přece má být. Ale není, protože - a jsem zase u toho - naše představa ohodnocení, například ty testy, je finální, ne formativní. Neučíme děti hledat správná řešení, ale rovnou je testujeme. Zkoušíme je z těch slovesných tříd a vzorů (mimochodem nejsou v osnovách dvacet let, ale málo se to ví) nebo je nutíme, aby říkaly synonyma ke slovu skromný...

At' si synonyma říká učitelka sama

Co je špatně na říkání synonym? A proč bych je říkal? Říkejte si je sama, paní učitelko.

Ráda, rozšiřuji si slovní zásobu. To si ji tedy vůbec nerozšiřujete. To z vás jen tahám, abyste mi řekla, co v ní máte. Tohle není způsob, jak se učit. Jak se rozšiřuje slovní zásoba? Tím, že hodně čteme, protože významy slov vyvstávají až ve větách a použití synonym dostává svůj význam také jen ve větách či rovnou v příbězích. A také tím, že děti hodně píšou. Pomocí příběhů a různých pojednání, čtených i tvořených, lze učit i jiným věcem a zároveň hodnotám, jako je láska, krása, mravnost. Snažím se přesvědčit učitele, aby i o těchto hodnotách s dětmi mluvili, protože to samy děti považují za zajímavé. Zajímavé přitom neznamená zábavné, zajímavost je vysoce intelektuální a srdeční věc. Bez zajímavosti vyrostou otupělí lidé, kteří chtějí jen vydělat prachy a ani ta práce je pak nebaví, protože chtějí jen vydělat prachy. A co s takovým občanstvem, které se pak kvůli prachům prodá pro kdejakou vládu?

A co pro to mohu jako matka udělat? Vy máte dceru v primě? Tak to už je skoro pozdě. To jste se měla starat, když se vaše dítě narodilo, a měla jste si spolu s ostatními rodiči třeba "vychovat" dobrou místní školu. Vyjednat se školou různá zlepšení, obětovat čas, nepadnout automaticky do školy, která je nejbliž. To, že se u nás rodiče nestěhují za dobrou školou, je dáno špatnou bytovou situací, ale po pravdě, kolikrát v životě budete mít ještě dítě a kolikrát ještě rozhodnete o jeho životě tak jako nástupem do první třídy? Tady možná máme všichni velký dluh.

Autor: Martina Riebauerová

Prevzaté z waldorfskaskola.sk